

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

25

października 2019

piątek

19:00

Wrocław, NFM, Sala Główna

Tradycja i awangarda

Róbert Farkas – dyrygent
Elisabeth Leonskaja – fortepian
NFM Filharmonia Wrocławska

Program:

Jörg Widmann (*1973) *Con brio* – uvertura koncertowa na orkiestrę [12']

Ludwig van Beethoven (1770–1827) *IV Koncert fortepianowy G-dur op. 58* [35']

I. Allegro moderato

II. Andante con moto

III. Rondo: vivace

Béla Bartók (1881–1945) *Koncert na orkiestrę* [45']

I. Introduzione: Andante non troppo – Allegro vivace

II. Giuoco delle coppie: Allegretto scherzando

III. Elegia: Andante non troppo

IV. Intermezzo interrotto: Allegretto

V. Finale: Presto

Utwór *Con brio* Jörga Widmanna jest prezentowany w ramach międzynarodowego cyklu koncertów Family of Halls Composer Series.

 Family of Halls
Composer Series

BTHVN
2020

J. Widmann

L. van Beethoven

B. Bartók

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Con brio – uwertura koncertowa na orkiestrę jest dziełem niemieckiego kompozytora, dyrygenta i klarncisty Jörga Widmanna. Utwór powstał w 2008 r. na zamówienie Bayerischer Rundfunk i jest chętnie wykonywany w towarzystwie dzieł Ludwiga van Beethovena – koncert staje się wtedy swoistym dialogiem terażniejszości z przeszłością i muzycznym dziedzictwem. Widmann zainspirował się *VII Symfonią A-dur* op. 92 oraz *VIII Symfonią F-dur* op. 93 wiedeńskiego klasyka i dokonał ich dekonstrukcji w swoim dziele. Choć nie znajdziemy w nim żadnych cytatów, autor *Con brio* zastosował podobną instrumentację i nawiązał do Beethovenowskiego brzmienia – „furi i rytmicznej uporczywości”.

Utwór Jörga Widmanna jest prezentowany w ramach międzynarodowego cyklu koncertów Family of Halls Composer Series. Program ten jest inicjatywą tzw. rodziny sal koncertowych, do której należą m.in. Narodowe Forum Muzyki we Wrocławiu, Harpa w Rejkjawi, Symphony Hall w Birmingham, Maison Symphonique w Montrealu, Sibelius Hall w Lahti oraz Esplanade w Singapurze, wybudowane według projektów akustycznych firmy Arup (dawniej: Artec). W ramach pierwszej edycji programu w sezonie 2019/2020 kompozycje Widmanna zabrzmiały we Wrocławiu, a także w Birmingham, Lahti i São Paulo.

Pierwsze wykonanie *IV Koncertu fortepianowego G-dur* op. 58 Beethovena miało miejsce w marcu 1808 r. podczas prywatnego występu kompozytora w pałacu księcia Josepha Franza von Lobkowitza. Arystokrata należał do grona admiratorów talentu artysty, a w szczególności jego wirtuozerii w grze na fortepianie. Dość krótko po przyjeździe do Wiednia w 1792 r. Beethoven zaczął cieszyć się stawą jednego z największych pianistów; z łatwością wygrywał pojedynki w kunsztie improwizacji i biegłości technicznej. Jak pisał Stanisław Haraschin: „Pod palcami Beethovena unosił się fortepian wzburzeniem, przemawiał czułymi słowami, buntował się i prosił. Przy tym nie styszano dotąd tak wspaniałego improwizatora. Improwizacje Beethovena zachwycały zarówno artystów, jak i dyletantów, przyjaciół i rywali, stanowiły kulminacyjny punkt każdego jego występu. Z całą świadomością Beethoven korzystał z tego uznania towarzystwa wiedeńskiego, wiedząc, że była to wtedy jedyna droga do zdobycia uznania i sławy”. Pokonany przez Beethovena podczas jednego z turniejów Gelinek miał zawołać: „Ależ to nie człowiek, to jakiś szatan”.

Wczesne lata wiedeńskie były prawdopodobnie najszczęśliwszym okresem w życiu kompozytora, kiedy to był stałym bywalcem salonów Lichnowskich, Lobkowitzów, Esterházyc, Razumowskich i wielu innych rodów arystokratycznych. Ich nazwiska upamiętnił w swych dziełach dedykacjami. Pierwsze objawy tracenia słuchu pojawiły się dopiero kilka lat później.

IV Koncert fortepianowy, dedykowany arcyksięciu Rudolfowi Johannowi Habsburgowi, jest przedostatnim dziełem Beethovena w tym gatunku. Wraz z postępującym głuchnięciem oraz w wyniku ewolucji upodobań publiczności, a także ze względu na zmianę swojej pozycji w skomplikowanych układach wiedeńskiego środowiska muzycznego Beethoven porzucił rolę solisty.

Praca nad *IV Koncertem fortepianowym G-dur* przebiegała równolegle z tworzeniem *V Symfonii c-moll* op. 67, *Koncertu skrzypcowego D-dur* op. 61 oraz pierwszej wersji opery *Fidelio*. Kompozytor powiększył rozmiary fortepianowego dzieła i wprowadził obszerniejsze partie orkiestrowe, czyniąc w ten sposób utwór prawdziwie symfonicznym i kształtując nowy układ sił, w którym na pierwszy plan wysunął się solista. Początkowy bowiem akord nie pojawia się w orkiestrze, a w partii fortepianu. W ten sposób Beethoven nakreślił nową linię rozwoju koncertu symfonicznego – przeciwstawną do stylu *brillant*. Mimo to pianista ma w tym dziele szerokie pole do popisu – w błyskotliwych ozdobnikach, dzięki którym utwór zyskał przydomek „skowronkowego”, a także w wirtuozowskiej kadencji.

Pierwsze publiczne wykonanie *IV Koncertu fortepianowego* odbyło się 22 grudnia 1808 r. w Theater an der Wien – było ono jednym z punktów „typowo nieprzeżywanego”, jak pisał Joseph Kerman, przeładowanego Beethovenowskiego programu. Stąd porażka artysty. Podczas czterogodzinnego koncertu oprócz tego dzieła publiczność usłyszała bowiem premiery *V i VI Symfonii*, fragmenty *Msy C-dur*, scenę i arię *Ah! perfido* op. 65, jedną improwizację oraz *Fantazję chóralną* op. 80. Jak pisał Cliff Eisen: „Nic dziwnego, że skończyło się właściwie katastrofą: fantazja, pisana w ostatniej chwili, nie została odpowiednio przećwiczona, wykonanie załamało się, Beethoven pokłócił się z sopranistką, którą trzeba było zastąpić inną, a na dodatek na sali było zimno”. Kilkanaście lat później krytyk muzyczny Adolph Bernhard Marx skarżył się na brak wykonań koncertów fortepianowych wiedeńskiego klasyka, co zrzucił na karb braku ich zrozumienia przez ówczesną publiczność. „Czy może być coś prostszego niż nieśmiertelne *Adagio*

z *Koncertu G-dur* [...]?” – dziwił się. Przyznawał, że „[...] dopiero po drugim wykonaniu zaczęli dostrzegać piękno poszczególnych części i wreszcie docierała do nich idea i wspaniałość całości. [...]”.

Koncert na orkiestrę Béli Bartóka należy do najchętniej wykonywanych utworów węgierskiego kompozytora. Dzieło to stanowi pomost pomiędzy zakorzenioną w tradycji muzyką pierwszej połowy XX w. a zrywającą z nią awangardą powojenną. Napisanie tej kompozycji zaproponował artyście rosyjski dyrygent Siergiej Kusewicki. Utwór powstał w 1943 r. (trzy lata po emigracji Bartóka do Stanów Zjednoczonych) i choć odniósł spektakularny sukces, nie zmienił trudnej sytuacji finansowej autora. Prawykonanie dzieła odbyło się 1 grudnia 1944 r. Boston Symphony Orchestra dyrygował wówczas Kusewicki. Rok później Bartók zmarł na białaczkę w nowojorskim West Side Hospital.

W pięcioczęściowym *Koncerte na orkiestrę* odnajdziemy zarówno typowe dla twórczości Bartóka węgierskie, rumuńskie i czeskie melodie ludowe, jak i echa impresjonizmu Claude’a Debussy’ego czy ekspresjonizmu Arnolda Schönberga. Dzieło skrzy się barwną instrumentacją, a kompozytor wypuklił w nim również rolę rytmu oraz – co charakterystyczne dla gatunku koncertu – przeciwstawił sobie grupy poszczególnych instrumentów, powierzając im partie wirtuozowskie, tj. utrzymane w technice koncertującej. W czwartej części Bartók sparodiował *VII Symfonię „Leningradzką”* Dymitra Szostakowicza, której wystuchał rok wcześniej w transmisi radiowej i o której miał jak najgorsze zdanie (według niego jeden z tematów „brzmiał niczym wiedeńska piosenka kabaretowa”). Paradoksalnie właśnie ta partodia stała się najpopularniejszym tematem całego dzieła.

Róbert Farkas

Urodził się w Ózd na Węgrzech, tam też dorastał w otoczeniu różnych tradycji muzycznych. Od wczesnego dzieciństwa miał kontakt z folklorem romskim, uczył się także gry na fortepianie i solfeżu metodą Z. Kodálya. W wieku 14 lat rozpoczął naukę w szkole muzycznej w Miszkolcu, a następnie w Budapeszcie. Po ukończeniu szkoły średniej w 2000 r. studiował dyrygenturę chóralną i pedagogikę muzyczną u T. Gála i A. Ligetiego na Akademii Muzycznej im. F. Liszta w Budapeszcie. W 2006 r. otrzymał stypendium Erasmus, dzięki któremu mógł kształcić się na Universität der Künste Berlin. Tam kontynuował studia w zakresie dyrygentury u L. Köhlera aż do otrzymania dyplomu w 2012 r. W tym okresie brał także udział w kursach mistrzowskich prowadzo-

nych przez P. Eötvösa, B. Haitinka, G. Gelmettiego i J. Panuli. W 2011 r. został laureatem III nagrody w International Competition of Young Conductors Lovro von Matačić, otrzymał wówczas także nagrodę przyznaną przez orkiestrę i nagrodę specjalną Chorwackiego Towarzystwa Kompozytorskiego. W 2013 r. rozpoczął współpracę z węgierskim dyrygentem I. Fischerem i Konzerthausorchester Berlin, a od 2015 r. jest asystentem Fischera również w pracy z Budapest Festival Orchestra.

Elisabeth Leonskaja, fot. Marco Borggreve

Elisabeth Leonskaja

Od kilku dekad Elisabeth Leonskaja należy do grona najbardziej cenionych pianistek naszych czasów. Jej niemal legendarna skromność wciąż powoduje, że nieco stroni od mediów. Jednak za każdym razem, gdy tylko wejdzie na estradę, publiczność może się przekonać, jaka siła drzemie w tym, że muzyka jest i zawsze była w jej życiu najważniejsza. Urodziła się w Tbilisi (Gruzja) w rodzinie rosyjskiej, pierwsze koncerty dawała już w wieku 11 lat. Na jej artystyczny rozwój miała w dużym stopniu wpływ przyjaźń i współpraca ze S. Richterem. Elisabeth Leonskaja występowała jako solistka ze wszystkimi czołowymi orkiestrami świata. Jej płyta *Paris* (z kompozycjami M. Ravela, C. Debussy’ego i G. Enescu), wydana przez berlińską wytwórnę eaSonus, otrzymała International Classical Music Award w kategorii „Album solowy 2014 roku”. Z okazji swoich 70. urodzin artystka wydała album obejmujący późne sonaty fortepianowe F. Schuberta. Składają się na niego cztery płyty CD z ośmioma sonatami, DVD live ze S. Richterem, a także książka biograficzna. Druga część wydawnictwa, album z wczesnymi sonatami F. Schuberta oraz płyta z utworami solowymi kompozytorów rosyjskich, ukazała się w sezonie 2017/2018.

Skład NFM Filharmonii Wrocławskiej w sezonie 2019/2020:

I skrzypce

Radostaw Pujanek (I koncertmistrz), Marcin Danilewski (koncertmistrz), Dariusz Blicharski, Bartosz Bober, Dorota Bobrowicz, Elżbieta Bolsewicz, Maria Brzuchowska, Ewa Dragon, Beata Dziekańska, Jowita Kłopocka, Anita Koźlak, Malwina Kotz, Danuta Drogowska, Sylwia Puchalska, Beata Solnicka, Dorota Tokarek, Anna Undak

II skrzypce

Wojciech Hazuka (koncertmistrz), Tomasz Bolsewicz, Wioletta Porębska, Tomasz Kwieciński, Wojciech Bolsewicz, Zuzanna Dudzic-Karkulowska, Alicja Iwanowicz, Krzysztof Iwanowicz, Marzanna Katużny, Małgorzata Kosendiak, Ewa Kowol-Stencel, Andrzej Michna, Dorota Stawinoga-Morawiec, Marzena Wojsa, Lilianna Koman-Blicharska

altówki

Artur Tokarek, Artur Rozmystowicz, Bożena Nawojcka, Magdalena Dobosz, Paweł Brzychcy, Bogustawa Dmochowska, Marlena Grodzicka-Mysłak, Ewa Hofman, Marzena Malinowska, Michał Mazur, Jolanta Mielus, Aleksandra Wiśniewska, Aleksandra Zych, Wojciech Koczur, Wiktor Rudzik

wiolonczele

Maciej Młodawski (I koncertmistrz), Maciej Kłopocki (koncertmistrz), Wojciech Fudala (zastępca koncertmistrza), Jan Skopowski, Sylwia Matuszyńska, Ewa Dymek-Kuś, Lidia Broszkiewicz, Radostaw Gruba, Anna Korecka, Dorota Kosendiak, Robert Stencel, Miłosz Drogowski

kontrabasy

Janusz Musiał (koncertmistrz), Damian Kalla, Krzysztof Królicki, Czesław Kurtok, Jacek Sosna, Jan Galik, Marek Politański, Paulina Rostaniec

flety

Jan Krzeszowiec, Ewa Mizerska, Małgorzata Świątoń, Henryk Rymarczuk

obój

Wojciech Merena, Justyna Stanek, Waldemar Korpak, Aleksandra Majda

obój, rożek angielski

Stefan Matek

klarnety

Maciej Dobosz, Jan Tatarczyk, Mariola Molczyk, Michał Siciński, Arkadiusz Kwieciński

fagoty

Katarzyna Zdybel-Nam, Alicja Kieruzalska, Józef Czichy, Bernard Mulik

roggi

Mateusz Feliński, Adam Wolny, Łukasz Łacny, Czesław Czopka, Jan Greła, Robert Wasik

trąbki

Aleksander Kobus, Piotr Bugaj, Aleksander Zalewski, Paweł Spychała, Justyna Maliczowska

puzony

Eloy Panizo Padrón, Paweł Maliczowski, Wojciech Nycz, Mariusz Syrowatko

tuba

Piotr Kosiński

perkusja

Miłosz Rutkowski, Aleksandra Gołaj, Krystyna Wojciechowska, Adrian Schmid, Camille Białas

kotty

Diego Yañez Busto, Jacek Wota

harfa

Malwina Lipiec-Rozmystowicz

saksofon

Władysław Kosendiak (stała współpraca)

fortepian

Alina Wojtowicz (stała współpraca)

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

